

PROMOTING
THE NELSON
MANDELA
RULES

ICRC

UKaid
from the British people

Viwango vya chini vya kanuni za Umoja wa Mataifa zilizofanyiwa maboresho kuhusiana na usimamizi wa wafungwa (Kanuni za Mandela)

Mwongozo kwa ufupi

**Mwongozo kwa ufupi kuhusiana na viwango vya
chini vya kanuni za Umoja wa Mataifa zilizofanyiwa
maboresho juu ya usimamizi wa wafungwa
(Kanuni za Mandela)**

Chapisho hili limetolewa kwa ufadhili wa serikali ya UK.

Yaliyomo ndani ya waraka huu ni kazi ya kipekee ya shirika la Penal Reform International (PRI) na haipaswi kwa namna yoyote ile kuchukuliwa kama inaaksi uhalisia wa serikali ya UK.

Chapisho hili linaweza kuboreshwa, kufanyiwa muktasari, kuchapishwa upya na kutafsiriwa kwa sehemu ama chapisho lote, isipokuwa kwamba chapisho hili halipaswi kuuzwa ama kutumiwa kwa minajili ya matumizi ya kibiashara. Mabadiliko yoyote kwenye andiko hili yanapaswa kuthibitishwa na Penal Reform International. Shukrani za dhati ziwaendee Penal Reform International kwa chapisho hili. Maulizo yaelekezwa kwa: publications@penalreform.org.

**Penal Reform International
Makao makuu**

1 Ardleigh Road
London N1 4HS
United Kingdom

Simu: +44 (0) 207 923 0946
Barua pepe: info@penalreform.org
Twitter: @PenalReformInt
www.penalreform.org

**International Committee
of the Red Cross
Nairobi Regional Delegation**

Denis Pritt Road
P.O. Box 73226
00200 Nairobi
Kenya

Simu: +254 (0) 20 272 3663
Twitter: www.icrc.org/twitter
www.icrc.org

Chapisho la kwanza Januari 2016.

© Penal Reform International 2016

Mbunifu wa michoro na vielelezo
ni Alex Valy (www.alexvalydesign.co.uk)

Imetafsiriwa kwa ukarimu na Kiswahili
na Utamaduni (KIU) Ltd.

Penal Reform International (PRI) ni shirika lisilo la kiserikali linalojitegemea linalotunga na kutetea haki, kuleta ufanisi na uwiano wa majawabu juu ya matatizo ya haki kwa makosa ya jinai kote ulimwenguni. Ili kupokea gazeti hili la kila mwezi kwa njia ya barua pepe, tafadhali jisajili kwenye www.penalreform.org/keep-informed.

Kamati ya Kimataifa ya Msalaba Mwekundu (ICRC) ni taasisi huru, inayozingatia uadilifu na isiyopendelea upande wowote, na ambayo dhamira pekee ya kiubinadamu ni kulinda uhai na hadhi ya waathirika wa vita na vurugu za ndani na kuwapa msaada.

Viwango vya chini vya kanuni za Umoja wa Mataifa zilizofanyiwa maboresho kuhusiana na usimamizi wa wafungwa (Kanuni za Mandela)

Zaidi ya watu milioni 10.2 ulimwenguni kote wakiwemo wanaume, wanawake na watoto wapo gerezani na takribani robo tatu yao wanasubiri hukumu.

Viwango vya chini vya kanuni za Umoja wa Mataifa zilizofanyiwa maboresho kwa ajili ya usimamizi wa wafungwa (Kanuni za Nelson Mandela) zilipitishwa kote ulimwenguni mwezi Decemba 2015 na baraza la Umoja wa Mataifa na kuweka wazi viwango vya kanuni kwa ajili ya usimamizi mzuri wa gereza, ikiwa ni pamoja na kuhakikisha kuwa haki za wafungwa zinaheshimiwa.

Kanuni za Nelson Mandela si mpya kabisa, bali ni toleo jipya litokanalo na toleo la viwango vya chini vya kanuni za uangalizi wa wafungwa (SMRs) la mwaka 1955. Kanuni hizi zilifanyiwa marekebisho kwenye maeneo manane ya msingi ili kuakisi viwango vilivyojitokeza kwenye maboresho ya kisayansi na haki za binadamu tangu mwaka 1955.

Baada ya majadiliano ya maboresho kukamilishwa na kundi la wataalamu lililohusisha serikali mbalimbali walipokutana Cape Town, South Africa iliamuliwa kwamba kanuni hizi zinapaswa kujulikana kama “Kanuni za Nelson Mandela”. Hii ni heshima kwa hayati raisi wa Afrika ya Kusini aliyetumikia kifungo jela kwa miaka 27 na kutetea haki za wafungwa.

Mchakato wa maboresho

Kwa nini kanuni ziliboreshwa?

Wanachama wa Umoja wa Mataifa walitambua kwamba viwango vya chini vya kanuni vilikuwa vimepitwa na wakati na havikuweza kuakisi maboresho makubwa ya haki za binadamu na mahakama za jinai tangu zilipopitishwa miaka 60 iliyopita.

Nani alifanya maboresho?

Mnamo mwaka 2010, Baraza la Usuluhishi la Umoja wa Mataifa lilikipa mamlaka kikundi cha wataalam kilichohusisha serikali mbalimbali kuboresha kanuni hizi. Nchi wanachama ziliridhia mchakato pamoja na maboresho, na vyombo vya Umoja wa Mataifa, mashirika ya kiserikali, asasi za kiraia na wanataaluma walishiriki kwenye mchakato huo.

Kundi la wataalamu lilikutana kwa mara ya kwanza mwaka 2011 na wakakubaliana kwa kile walichokiita “maboresho yanayokusudiwa” kuboresha maeneo na kanuni zilizopitwa na wakati japo muundo na kanuni nyingi zilibaki kama zilivyokuwa awali. Maeneo yaliyofanyiwa maboresho yalijadiliwa kwenye mikutano mitatu mfululizo.

Kanuni za Nelson Mandela vile vile zimepewa namba upya kufuatia mabadiliko makubwa.

Mchakato wa maboresho umeimarisha viwango vya mahakama za jinai na haki za binadamu ndani ya waraka mmoja- kulinda haki za wafungwa na pia kutoa mwongozo thabiti na unaoendana na wakati kwa wafanyakazi wa wafungwa na utawala.

Kwa maelezo zaidi kuhusiana na mchakato wa maboresho ya viwango vya chini vya kanuni, pakua ufupisho wa ushirika wa mashirika yasiyo ya kiserikali (NGO) kupitia: www.penalreform.org/resource/joint-ngo-briefing-process-review-standard-minimum-rules/

Matumizi ya kanuni za Nelson Mandela kuanzia siku ya kuingia gerezani hadi wakati wa kutoka

Kanuni 122 zinagusa nyanja zote za usimamizi wa magereza na zimeainisha viwango vya chini vilivyoidhiniwa kwa ajili ya kuwasimamia wafungwa-iwe kabla ya hukumu au baada ya kutiwa hatiani.

Taratibu za Msingi

Kanuni 1-5 zinaelezea taratibu za msingi zifuatazo:

- Wafungwa wanapaswa kutendewa kwa heshima kwa kuzingatia utu wao wa asili na thamani yao kama binadamu.
- Mateso ama dhuluma haziruhusiwi.
- Wafungwa wanapaswa kutendewa kulingana na mahitaji yao, pasipo kubaguliwa.
- Lengo la magereza ni kuulinda jamii na kupunguza makosa/usumbufu wa mara kwa mara.
- Usalama wa wafungwa, wafanyakazi, watoa huduma na wageni wakati wote ni jambo la kipaumbele.

Nyota nyekundu * inamaanisha kuwa mabadiliko yamefanyika kwenye eneo hili.

Kuingizwa gerezani

➔ **Mahali *** [Kanuni 59]

Kanuni zinawataka wafungwa kufungwa karibu na makazi yao ili kuwafanya waweze waishi maisha ya kawaida.

➔ **Usajili *** [Kanuni 7, 8]

Taarifa zinazopaswa kukusanywa na kuwekwa kwenye jalada la mfungwa ni pamoja na, kwa mfano, jina na mahali familia ilipo, na majeraha yoyote yanoyoonekana au malalamiko kuhusu mateso ya awali.

➔ **Taarifa *** [Kanuni 54, 55]

Wafungwa wanapowasili, wanapaswa kupewa taarifa kuhusu utaratibu wa gereza, ikiwemo kanuni za gereza na namna ya kupata ushauri wa kisheria- kwa kutumia lugha na mbinu ambazo wafungwa wanazielewa.

➔ **Mali za wafungwa** [Kanuni 7, 67]

Gereza linapaswa kuhifadhi mali zozote za wafungwa (hawaruhusiwi kukaa nazo) chini ya uangalizi salama, sambamba na kuweka kumbukumbu zilizosainiwa. Mali yoyote inapaswa kurudishwa kwa wafungwa ikiwa katika hali nzuri siku watakapotolewa gerezani.

➔ **Upimaji wa afya*** [Kanuni 30, 34]

Mtaalamu wa huduma za afya analazimika kumchunguza kila mfungwa mapema iwezekanavyo mara afikapo. Kanuni inataka uchunguzi huu wa awali usichunguze mahitaji ya huduma za kiafya pekee na kutoa matibabu bali unapaswa kutazama pia saikolojia, msongo wa mawazo na dalili zozote za dhuluma ambazo zinapaswa kurekodiwa na kuripotiwa katika mamlaka husika.

Kuainisha na kutimiza mahitaji maalumu

➔ **Utenganishaji** [Kanuni 11]

Makundi fulani ya wafungwa yanapaswa kutenganishwa kama njia ya kuwalinda na kuwawezesha kupata uangalizi wa kipekee unaokidhi. Hii ni kwa wanaume, wanawake, mahabusu na wafungwa waliotiwa hatiani, watoto na watu wazima.

➔ **Uainishaji** [Kanuni 89, 93, 94]

Uchunguzi kwa mfungwa mmoja mmoja ni mhimu ili kubaini hatari zozote ambazo wafungwa wanaweza kujisababishia wenyewe, ama kuwasababishia wafanyakazi ama wafungwa wenzao, lakini pia kutambua hatari zozote ambazo wanaweza kusababishiwa, mahitaji mahususi waliyonayo na mbinu zitazoweza kuchukuliwa ili kuwafanya waweze kuishi maisha ya kawaida. Mfumo wa uainishaji unapaswa uwe wenye kubadilika ili uweze kuruhusu uangalizi wa mfungwa mmoja mmoja.

➔ **Mahitaji maalumu*** [Kanuni 2, 5]

Magereza yanapaswa kufanya marekebisho ili yaweze kukidhi matakwa ya wafungwa wenye ulemavu wa kimwili, kiakili ama namna nyinginezo na kuhakikisha upatikanaji wa huduma na taratibu kwa misingi iliyo sawa. Namna za kushughulikia mahitaji maalum hazipaswi kuchukuliwa kama ni ubaguzi.

Wafanyakazi wa gereza

➔ **Usalama*** [Kanuni 1]

Usalama wa wafanyakazi wa magereza unapaswa kuwa wa uhakika wakati wote.

➔ **Ajira** [Kanuni 74, 78]

Wafanyakazi wa magereza wanapaswa kuteuliwa kwa minajili ya kufanya kazi wakati wote na wanapaswa kuwa na sifa ya utumishi wa umma wawe na dhamana, ikiwa tu hawatakiuka miiko, wafanye kazi kwa ufanisi na wawe na afya njema. Ili kuwasaidia wafanya kazi wa magereza katika kutekeleza majukumu yao, magereza yanapaswa kuajiri idadi ya kutosha ya wataalamu, ikiwemo, madaktari wa vichaa, wanasaikolojia, ustawi wa jamii na walimu.

➔ **Mshahara** [Kanuni 74]

Mishahara inapaswa kuwa minono ili kuwavutia wafanyakazi wazuri wa magereza na mafao ya ajira na mazingira ya kufanyia kazi yanapaswa kuwa mazuri kulingana na mahitaji ya kazi.

➔ **Kuajiri** [Kanuni 74, 81]

Kwa kuwa usimamizi wa magereza ni kazi ngumu, umakini katika kuteua wafanyakazi wa magereza unahitajika kwa sababu sifa za magereza zinatokana na uadilifu, utu, uwezo kitaaluma na uwezo binafsi. Wafanyakazi wa kike pekee wanapaswa kuwasimamia wafungwa wa kike.

➔ **Mafunzo*** [Kanuni 75, 76]

wanahitaji fursa za mafunzo enderevu. Mafunzo hayo yanapaswa kulenga utendaji bora uliotukuka wenye ushahidi, yanapaswa kutolewa kabla na baada ya kuajiriwa, na yanapaswa kujumuisha matumizi ya nguvu, kufanya kazi na makundi fulani ya wafungwa na dhana ya mabadiliko ya kiusalama. Utaratibu wa mabadiliko ya kiusalama unajumuisha mahusiano chanya baina ya wafanyakazi na wafungwa pamoja na kuwatendea inavyostahili na shughuli zenye tija kwa wafungwa zenye manufaa kwa maisha yao ya baadaye wataporudi katika jamii.

➔ **Utawala** [Kanuni 79, 80]

Kanuni zinafanua majukumu ya wakurugenzi wa magereza na sifa wanazopaswa kuwa nazo.

Majalada na Kumbukumbu

Mfumo wa magereza wa kutunza majalada wakati wote umekuwa ukihitajika kama kitu mhimu kwa ajili ya kuendesha gereza lolote kwa ufanisi. Kanuni zilizofanyiwa maboresho sasa zinatambua kwamba mfumo unaweza kuwa wa kielektroniki na pia zimetoa mwongozo zaidi juu ya mambo ambayo jalada linapaswa kuwa nayo, nani anaweza kulipata na namna gani taarifa zinaweza kutumika.

➔ Mfumo* [Kanuni 6, 10]

Mfumo wa kawaida wa utunzaji wa majalada ya wafungwa unapaswa kuwepo. Uwe wa kielektroniki au wa makaratasi. Ufuatiliaji na ukaguzi wa usalama ni muhimu ili kuzuia wasiohusika kuyapata majalada ama kubadili taarifa za majalada yoyote. Taarifa zinapaswa kuchambuliwa ili kutambua viwango vya matumizi na mtiririko.

➔ Taarifa* [Kanuni 7-9, 26, 92]

Kila jalada linapaswa kuwa na taarifa zilizokamilika kuhusu masuala yanayomgusa mfungwa, ikiwemo taarifa zao binafsi, tarehe ya kuachiliwa na au kuhamishwa, hali ya kesi zao kisheria, ripoti za uainishaji, vikwazo vya kinidhamu na malalamiko yaliyoripotiwa. Majalada binafsi ya afya ya mfungwa yanapaswa pia kuhifadhiwa, sehemu tofauti na kwa usiri na yanapaswa kutolewa kwa wafungwa wanapoyahitaji.

Kuwatimizia wafungwa

➔ Usafi [Kanuni 15, 16, 18-21]

Kila gereza linapaswa kuwa na vyoo safi kwa matakwa ya heshima na usafi. Upatikanaji wa maji, vifaa vya chooni (ikiwemo taulo safi kwa wanawake) mavazi ya kutosha na vitanda ni lazima vitolewe pia. [Tazama pia kanuni za UN Bangkok]

➔ Chakula na maji* [Kanuni 22, 35, 42, 43]

Wafungwa wanapaswa kupewa vyakula vyenye virutubisho vyenye ubora unaostahili na pia maji ya kunywa wakati wowote watapohitaji. Vyakula na maji visizuiwe kama kikwazo cha nidhamu na vinapaswa kutolewa pasipo ubaguzi.

➔ **Malazi** [Kanuni 12-14, 42, 113]

Ikiwa sehemu ya malazi ni chumba kidogo basi mfungwa mmoja tu anapaswa kuwekwa ndani ya kila chumba, na pale penye mabweni, utaratibu maalumu unapaswa kutumika kubaini akina nani wakae pamoja. Wafungwa wanaosubiri hukumu zao wanapaswa kuwekwa kwenye vyumba vidogo peke yao. Pawe na joto linalostahili, madirisha, hewa, mwanga na pawe na sakafu ya kutosha bila ubaguzi.

➔ **Watoto*** [Kanuni 28, 29]

Uamuzi ya kwamba watoto wakae na wazazi wao magerezani unapaswa kuzingatia matakwa ya mtoto. Utoaji wa mahitaji ufanyike kabla na baada ya huduma za uzazi, mahali pa kutolea huduma kwa watoto na huduma za afya kwa watoto. Watoto walio magerezani hawapaswi kamwe kutendewa kama wafungwa.

[Tazama pia kanuni za UN Bangkok]

Nidhamu na vikwazo

➡ **Taarifa*** [Kanuni 54, 55]

Kanuni zinatambua ya kwamba kuelewa haki na wajibu ni jambo muhimu katika shughuli za kila siku za uendeshaji wa magereza. Mara tu baada ya kufika, wafungwa wanapaswa kutaarifiwa juu ya taratibu za gereza, wajibu na haki zao, vikwazo vya kinidhamu na namna ya kupata ushauri wa kisheria (ikiwemo msaada wa kisheria). Taarifa hizi zinapaswa kutolewa kwa lugha na utaratibu unaoeleweka.

➡ **Upekuzi*** [Kanuni 50-53, 60]

Taratibu za upekuzi zinapaswa kuainishwa kwenye sheria ama taratibu na maamuzi yoyote juu ya kufanya upekuzi yanapaswa kuzingatia kama pana ulazima na pana manufaa. Taratibu za upekuzi zinapaswa kuheshimu heshima na faragha ya mfungwa, na usitumike kuudhi wala kutisha. Upekuzi kwenye sehemu za mwili unapaswa kuwa jambo la mwisho, na matokeo ya upekuzi yanapaswa kurekodiwa. Upekuzi kwa wageni, kwa kiasi fulani, unapaswa kufanyika kwa kuzingatia utaratibu sawa na ule wa wafungwa na kwa kutambua kuwa wao si wafungwa.

➡ **Upweke kizuizini*** [Kanuni 43-46]

Kwa kuzingatia ukubwa wa madhara yake kimwili na kiakili, kanuni inabainisha kuwa upweke kizuizini unapaswa kutumika mara chache tu kwenye matukio ya tofauti kama njia ya mwisho na kwa mda mfupi kadri iwezekanavyo, baada ya kupata kibali kutoka kwenye mamlaka husika na kwa kuzingatia tathmini huru. Upweke kizuizini usiokuwa na kikomo ama wa mda mrefu (wa zaidi ya siku 15) hauruhusiwi kabisa. Kwa makundi fulani kwa mfano, wajawazito ama wanawake wanaonyonyesha, matumizi yoyote ya upweke kizuizini hauruhusiwi.

Kanuni inaelezea upweke kizuizini kuwa ni kizuizi cha zaidi ya masaa 22 kwa siku pasipo kukutana na binadamu halisi. Tafsiri ya “binadamu halisi” inapaswa kutambua mateso ambayo mtu yeyote atayapata ikiwa atatengwa na kutoruhusiwa kukutana na binadamu wenzake. [Tazama pia Kanuni za UN Bangkok na Kanuni za UN Havana]

⇒ **Makosa ya kinidhamu*** [Kanuni 36-43]

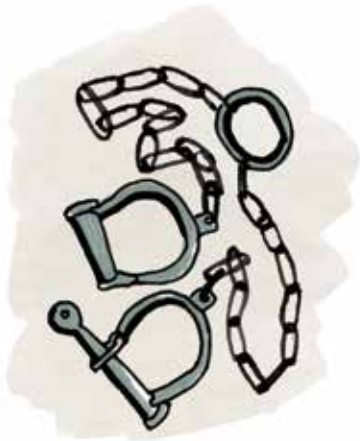
Kanuni zimeweka wazi taratibu na kinga inayopaswa kuwepo kukabiliana na tuhuma za makosa ya kinidhamu. Sheria ama kanuni zinapaswa kueleza vizuri nini maana ya makosa ya kinidhamu, vikwazo vyovyote vinapaswa kulingana na kosa, na wafungwa wanalazimika kujitetea wenyewe. Matumizi ya vikwazo ya kinidhamu yanapaswa kurekodiwa. Matumizi ya njia mbadala za kutatua migogoro yanapendekezwa zaidi ili kuzuia makosa ya kinidhamu na kutatua mogogoro. Wakati ambapo matakwa ya uadilifu yanahitajika, hasa kwenye matukio yahasuyo makosa makubwa ya kinidhamu, wafungwa ni lazima waweze kujitetea wenyewe, ama kwa msaada wa kisheria.

⇒ **Matumizi ya vizuizi*** [Kanuni 43, 47-49]

Vifaa vitumikavyo kizuizini ambavyo kiasili vinadhallisha au kuleta maumivu haviruhusiwi. Matumizi ya vifaa vingine vyovyote yanapaswa kuzingatia ugumu wa mazingira. Matumizi yake yanakubalika ikiwa tu hapana njia nyepesi ya kushughulikia hatari husika na vinapaswa kuondolewa haraka iwezekanavyo. Vizuizi vinapaswa kuondolewa mfungwa anapofikishwa mahakamani, na havipaswi kutumika kwa wanawake wakati wakiwa na uchungu, wakati wa kujifungua ama mara baada ya kujifungua.

⇒ **Matumizi ya nguvu** [Kanuni 82]

Isipokuwa katika mazingira ya kujilinda ama mfungwa anapotaka kutoroka, wafanyakazi magerezani hawapaswi kutumia nguvu kwa wafungwa, matumizi yoyote ya nguvu hayapaswi kuzidi kiwango ambacho kina ulazima, na ni sharti kiripotiwe. Ni katika matukio ya kipekee tu wafanyakazi wa magereza wanapaswa kupewa silaha. Viwango vya Umoja wa Kimataifa vile vile vinataka pawepo na kanuni thabiti juu ya matumizi ya nguvu hivyo matumizi mabaya ya nguvu yasiyo na mantiki yanapaswa kuadhibiwa kama kosa la jinai. [Tazama pia kanuni za msingi za UN juu ya matumizi ya nguvu na silaha za moto kwa maofisa wanaosimamia sheria]

Kuwasiliana na ulimwengu wa nje

➔ **Familia na marafiki** [Kanuni 43, 58-60, 68, 70]

Wafungwa wanaruhusiwa kupokea wageni na kuwasiliana na familia zao na marafiki kwa namna mbalimbali kama vile simu au barua. Vikwazo vya kutembelewa visitumike kama njia ya kudhibiti nidhamu, hasa kwa wafungwa wanawake na watoto wao.

Wafungwa wana haki ya kuwafahamisha marafiki au familia kuhusu kifungo chao, uhamisho na ugonjwa mkubwa au majeraha. Ikiwa ndugu wa karibu ama mwenza yuko hoi kwa ugonjwa ama amefariki, mfungwa anapaswa kuruhusiwa kumtembelea ama kuhudhuria mazishi. Haki za kutembelewa na wanandoa zinapaswa kuzingatiwa pasipo ubaguzi. [Tazama pia kanuni za UN Bangkok]

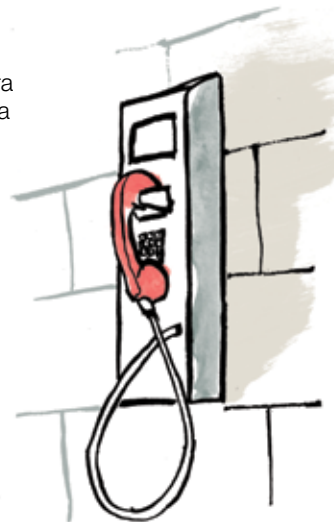
➔ **Mawakili*** [Kanuni 41, 53, 61, 119, 120]

Wafungwa wanapaswa kupewa fursa za kutosha, muda na mahali pa faragha kukutana na wanasheria wao. Wanapaswa kupata msaada thabiti wa kisheria, unaolingana na viwango vya kimataifa.

Wafungwa wanaruhusiwa kupata na kuhifadhi nyaraka zao za kisheria, ili waweze kushiriki kikamilifu kwenye mchakato wa kisheria. [Tazama pia kanuni za UN na miongozo juu ya msaada wa kisheria katika mfumo wa mahakama za jinai]

➔ **Baloz** [Kanuni 62]

Wageni wanapaswa kupewa fursa ya kuwasiliana na wawakilishi wa nchi zao. Kanuni hii inatambua mazingira fulani ikiwemo kutoweza kuwasiliana kwa kutumia lugha mahususi ya magereza, ukosefu wa taarifa na elimu juu ya mfumo wa kisheria na ugumu wa kuwasiliana na wanafamilia.

Shughuli za kila siku

➔ Programu za kuwawezesha wafungwa kuishi maisha ya kawaida*

[Kanuni 4, 88, 89, 91-94, 96-108]

Magereza yanapaswa kutoa elimu, mafunzo ya ufundi, kazi na msaada mwingine wowote unaohitajika kwa ajili ya kuwawezesha wafungwa kuishi maisha ya kawaida na kurudi katika jamii zao. Jambo hili linaakisi lengo la msingi la kumtia mtu kifungoni la kuilinda jamii na kupunguza uhalifu. Ili kufanikisha, programu hizi zinapaswa kutokuwa za pamoja. Magereza yanapaswa kutambua jukumu la msingi ambalo wafanya kazi wa magereza wanafanya kuwasaidia wafungwa waweze kuishi maisha ya kawaida.

➔ Kazi* [Kanuni 40, 96-103]

Kazi ngumu, utumwa ama kuwataka wafungwa wakamfanyie kazi mtumishi kwa manufaa yake binafsi hairuhusiwi. Kazi yoyote inapaswa kuwa na manufaa kwa mfungwa mara baada ya kuachiliwa la sivyo alipwe, na ifanyike kwenye mazingira salama na yanayofuata sheria. Wafungwa hawapaswi kutumikishwa kwa sababu za kinidhamu.

➔ Shughuli zenye mantiki

[Kanuni 4, 23, 64-66, 105]

Kuwepo kwa shughuli zenye mantiki kunasaidia uendeshaji wa gereza pamoja na afya ya akili na kuwasaidia wafungwa waweze kuishi maisha ya kawaida.

Muda kwa ajili ya michezo unapaswa kuwepo na vile vile pawepo na angalau saa moja kwa siku kwa ajili ya mazoezi nje ya gereza. Maktaba ya gereza inapaswa iwepo na wafungwa waruhusiwe kushiriki kwenye shuguli zao za kidini.

➔ **Elimu** [Kanuni 104]

Kwa kuwa elimu ina mchango mkubwa katika kuzuia uhalifu, fursa za mafunzo zinapaswa kuwepo kwa ajili ya wafungwa. Elimu inayotolewa inapaswa kuwa sawa na mfumo wa kawaida wa elimu katika jamii na inapaswa itolewe kwa wafungwa wote. Kwa wasio na elimu au wafungwa vijana, elimu ni lazima.

Afya ya kimwili na kiakili

➔ **Upatikanaji wa huduma za afya***

[Kanuni 24-29, 31]

Kwa kuwa Taifa linawajibika kwa wale liliowanyima uhuru wao, huduma za afya zinapaswa kutolewa gerezani na kwa viwango sawa ni vile vitolewavyo kwenye jamii. Sambamba na matendo mema, huduma za afya magerezani zinapaswa kupangwa kwa kushirikiana na huduma za afya za kijamii, ikiwemo kuhakikisha huduma zinakuwa enderevu. Kanuni zimebainisha mambo ambayo huduma za afya magerezani zinapaswa kuwanayo, ikiwepo kwa mtoto yeyote aliyefungwa gerezani na wazazi wao.

➔ **Wajibu wa wafanyakazi wa afya***

[Kanuni 25, 30-34]

Majukumu ya wataalamu wa huduma za afya magerezani yanapaswa kutofautishwa na majukumu ya usimamizi wa magereza. Viwango vile vile vya maadili na utaalumu vinapaswa kutumika magerezani kama ilivyo nje ya magereza. Majukumu yao gerezani ni kutathimini, kukuza na kutibu viungo na afya ya akili ya wagonjwa wao-wafungwa. Hii ni pamoja na matibabu na kuhudumia magonjwa ambukizi, viungo tegemezi, afya ya akili na huduma ya meno. Wafanyakazi wa afya hawapaswi kujihusisha na mambo ya usimamizi wa magereza, kama vile hatua za kinidhamu, na maamuzi yao ya kliniki hayapaswi kutawaliwa au kutojaliwa na wafanyakazi wa magereza wasio wataalamu wa afya. Wafanyakazi wa afya gerezani wana wajibu wa kuripoti dalili zozote za mateso au matendo mengine yeyote yasiyokuwa ya kibinadamu dhidi ya wafungwa.

➔ **Wafungwa wakiwa Wagonjwa***

[Kanuni 26, 32]

Wafungwa wanapokutana na daktari ni sawa na wagonjwa wa kawaida kama vile ambavyo wangukuwa uraiani. Wagonjwa wana mamlaka ya kuamua hatua yoyote ya matibabu na uchunguzi na taarifa zao za kitabibu zinapaswa kuwa siri. Kinga kwa wafanyakazi na wafungwa wengine dhidi ya magonjwa ambukizi, kwa mfano, yanaweza kudhibitiwa kwa kuweka wazi taarifa muhimu ili hatua sahihi ziweze kuchukuliwa huku wakiendelea kuhifadhi usiri wa taarifa za kitabibu.

➔ **Ushauri wa Kiafya*** [Kanuni 35]

Taasisi ya afya ya jamii inapaswa kufanya ukaguzi wa mara kwa mara na kumshauri mkurugenzi wa gereza juu ya maswala mbalimbali yanayoathiri afya na usalama wa wafungwa – ikiwa ni pamoja na wafanyakazi wa gereza. Hii ni pamoja na chakula, usafi wa taasisi na wafungwa, usafi, hali ya joto, mwanga na uwepo wa hewa safi, na mambo mengine.

Ukaguzi na uchunguzi

➔ **Ukaguzi*** [Kanuni 83-85]

Kwa kutambua kuwa ukaguzi ni jambo muhimu kwa taaluma yoyote na mfumo wa uwazi gerezani, Kanuni zinataka uwepo mfumo unaohusisha pande mbili, ikiwemo uangalizi wa ndani utakaofanywa na utawala wa gereza pamoja na uangalizi wa nje unaojitegemea. Lengo la uangalizi ni kuhakikisha kwamba magereza yanaendeshwa kwa kuzingatia sheria na taratibu na kwa kulinda haki za wafungwa. Kanuni zinasema wakaguzi wa mamlaka wanapaswa kuwa na taratibu za wazi za kutoa ripoti na ufuatiliaji.

➔ **Uchunguzi*** [Kanuni 57, 71]

Magereza yanapaswa kutoa taarifa ya kifo chochote chini ya uangalizi wa magereza, kupotea, majeraha makubwa na kama wana sababu ya msingi ya kuaminika kuwa mateso ama matendo yasiyo ya kiutu huenda yalikuwa yamefanyika, kinyume na malalamiko rasmi. Taarifa inapaswa kutolewa kwa chombo kinachojitegemea chenye mamlaka ya kufanya uchunguzi.

Uongozi wa gereza na wafanyakazi ni lazima washiriki kikamilifu kwenye uchunguzi na kuhakikisha kuwa ushahidi wote unatunzwa. Washutumiwa hawapaswi kushirikishwa kwenye uchunguzi kwa namna yoyote ile.

Uhamisho na usafiri [Kanuni 26(2), 73]

Wafungwa wanapaswa kusafirishwa katika mazingira yanayofaa, na wanapaswa kuonekana kwa jamii kwa kiasi kidogo iwezekanavyo. Kama mfungwa anahamishiwa gereza jingine, mafaili yake ya matibabu yanapaswa kuhamishwa pia.

Kuachiliwa gerezani

➔ Mali [Kanuni 67]

Mali yoyote au pesa zilizochukuliwa kwa mfungwa wakati akiingizwa gerezani zinapaswa kurudishwa baada ya mfungwa kumaliza kifungo chake, na zinapaswa kutunzwa mahali penye usalama. Mfungwa anapaswa kuweka sahihi kwenye risiti kwa ajili ya mali zilizoridishwa.

➔ Kurudi uraiani [Kanuni 88, 90]

Furusa za kuwawezesha wafungwa waweze kuishi maisha ya kawaida taratibu, kwa mafano programu za kuwaachilia kabla ya kipindi ama vifungo vya nje, vinapaswa kutumika. Huduma baada ya kutumikia zinapaswa kutolewa.

Ni mhimu kukumbuka kuwa kanuni za Nelson Mandela zinapaswa kusomwa sambamba na viwango vingine vya UN ambavyo vinaendelea kuwa halali, ikiwemo, Kanuni za msingi kuhusu matumizi ya nguvu na silaha za moto, Kanuni za UN Bangkok kwa wanawake wafungwa, Kanuni za UN Beijing kuhusu mahakama za watoto, Kanuni za UN Tokyo kuhusu mbinu zisizo za kiuangalizi na mwongozo wa kiutendaji wa UN kwa maofisa wanaosimamia sheria.

Nini sasa?

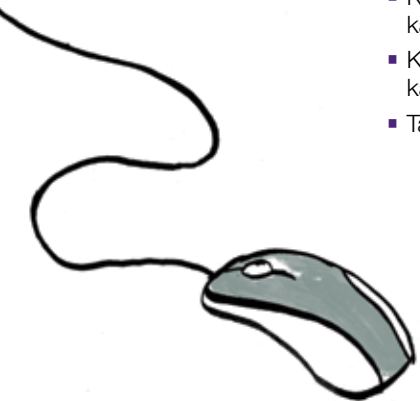
Uboreshaji wa viwango vya gereza ni kazi ngumu. Utekelezaji wa kanuni zote 122 kwa ukamilifu utahitaji muda na rasilimali, lakini kwa kupitia utawala bora, mafunzo na utamaduni wa kuheshimu haki za binadamu, kanuni nyingi za Nelson Mandela zinaweza kutekelezwa pasipo gharama yoyote ya msingi.

PRI inafanya kazi katika maeneo na nchi mbalimbali zenye uhalisia na mapokeo tofauti ya kisiasa na kijamii.

Tunatambua utofauti wa mazingira haya, na kufanya kazi kulingana na mazingira husika. Mfumo wetu ni kuzingatia jinsia na tamaduni. Tuna uzoefu wa miaka 25 kufanya kazi kwenye mazingira ya mahakama za jinai na maboresho ya adhabu katika ngazi za kitaifa, kanda na kimataifa. Wataalamu wetu wanaojitegemea na walio huru wanatufanya tuwe washirika wanaothaminiwa na serikali na mashirika ya asasi za kiraia ambayo tayari yameshaanza kutekeleza kanuni za Nelson Mandela.

Kazi za PRI ni pamoja na kutoa usimamizi na msaada kwa wadau wanaojihushisha na utumiaji wa kanuni. Hii ni kwa kupitia machapisho, semina, mafunzo na matukio. Tafadhali tembelea tovuti yetu **www.penalreform.org** kwa ajili ya kupata:

- Nakala ya Kanuni za Nelson Mandela (Ipatikanayo katika lugha tofauti).
- Kibonzo chetu cha dakika mbili kinachotambulisha kanuni za Nelson Mandela.
- Taarifa nyingine na rasilimali.

**Penal Reform
International**

1 Ardleigh Road
London N1 4HS
United Kingdom

+44 (0) 207 923 0946
www.penalreform.org
Twitter: @PenalReformInt

**International Committee
of the Red Cross
Nairobi Regional Delegation**

Denis Pritt Road, P.O. Box 73226
00200 Nairobi
Kenya

+254 (0) 20 272 3663
www.icrc.org
www.icrc.org/twitter